

Száz éve született Kiss Ferenc, a „szegedi erdők atyja”

FIRBÁS OSZKÁR erdőmérnök, Sopron

Móra Ferenc, a neves magyar író — aki a nincstelenségből és a nyomorból a saját erejéből küzdötte fel magát a szegedi múzeum igazgatói székébe — nevezte az ugyancsak alacsony sorból magát felküzdő *Kiss Ferencet* a szegedi erdők atyjának. Egyszerű parasztszülők gyermekeként a Sopron megyei Szilsárkányban egy évszázaddal ezelőtt, 1860. április 24-én látta meg a napvilágot. Édesatyja, Kiss Zsigmond dolgozó parasztember volt, nyolc gyermeket nevelt fel, s köztük ő volt a legidősebb.

Elemi iskoláit Szilsárkányban végezte, majd tanulmányait a soproni evangélikus líceumban folytatta. Itt a kollégium lakója volt. A soproni líceum — jelenleg Berzsenyi gimnázium — anyakönyvi adatai szerint végig jórendű tanuló. A hetedik és nyolcadik osztályban, nem véletlenül, a természettudomány és természettan című tantárgyakból jeles eredményt ér el. Érettségi vizsgálatot tesz 1879. június 27-én.

Majd *beiratkozik a selmecebányai erdészeti akadémiára*, s már első éves korában ösztöndíjat kap. Ösztöndíjából még szüleinek is küld haza, hogy támogassa őket hét fiatalabb testvérének felnevelésében. Erre még idősebb korában is büszke volt.

Selmecebányai tanulmányait 1879. szeptemberében kezdi meg és a selmecebányai erdészeti akadémia anyakönyvének a soproni levéltárban fellelhető eredeti példányának tanúsága szerint 1882. július 31-én záradékol és szerzi meg az oklevelet. A bejegyzések alapján kitűnik, hogy végig igen szorgalmas előmenetelt tanúsított.

Kiss Ferenc, mint fiatal erdőmérnök — akkori elnevezés szerint erdészjelölt — a nagyváradi püspökség uradalmában jut alkalmazáshoz. Itt azonban nem ízlik számára a papok által önkényesen vezetett gazdálkodási forma. Kapva kap az alkalmon, amikor a Földművelésügyi Minisztériumba hívják szolgálattételre. Ezzel egyszersemindenkorra szakít a magánalkalmaztatással és sorsát a közösség sorsához kapcsolja. A minisztériumban mintegy másfél évet dolgozik.

Az Országos Erdészeti Egyesület 1885-ben alakul meg és az alapító tagok sorában ott találjuk az ő nevét is.

Ebben az időben tárgyalják a minisztériumban a szegedi erdők helyzetét. A város körüli erdők olyan siralmas állapotúak, hogy Szeged város Tanácsa elhatározza az állami kezelésbe adást. Ez a megállapodás 1885. július 8-án meg is történik, majd 1885. decemberében *Bedő Albert*, az országos főerdőmester Kiss Ferencet küldi a kényes és nagy szaktudást igénylő, kiapadhatatlan akaraterőt kívánó munka elvégzésére.

Kiss Ferenc így került Szegedre és talán ő maga sem gondolja, hogy ezzel örökre eljegyzí magát a homokterületek beerdősítésével. Már 1886. februárjában ideiglenes üzemtervet készít a városi erdők számára, majd mint maga írja: az üzemterv alapján 1888-ban megkezdik a rendszeres kihasználást és ezzel kapcsolatos mesterséges felújítást. Cél az állományok nagyrészbeni kicserélése, főleg az elpusztult csemorós nyár állományok értékesebbre való felváltása.

Sokat dolgozik. Eléri, hogy 1888 óta az erdőket önálló üzemággként kezelik. Nyitott szemmel járja a szegedi erdőket, mindent megfigyel, ami munkáját előbbre viheti. Megfigyeli a fák betegségeit, hogy azokból a későbbiek folyamán alkalmazott módszereihez gyűjtsön tapasztalatokat. Tanulmánya jelenik meg az akácfa pajzstetűről (Erdészeti Lapok, 29. évf. 378—387. old. 1890). Erről a témáról újabb megfigyeléseit is közli: *Újabb adatok az akác pajzstetűről* címmel (Erdészeti Lapok, 31. évf. 20—22. 1892).

Még ugyanebben az évben — 1892 — ír a folyamatban levő munkáiról, és beszámol a homokterületek erdősítéséről (E. L. 31. évf. 279—299, 385—405. 1892). Ebben a munkájában a homoktalajok minősítését már a rajtuk talált növényzet alapján végzi. Egész sor növényt sorol fel a kék csenkesztől (*Festuca vaginata* — magyar csenkesz) a pemetefűig, melyek a csomoros nyárral együtt jelentkeznek. Ezzel elsőnek indítja el az alföldi homokon a talajjelző ősnövényzetek megfigyelését és elsőként alkalmazza az erdőtelepítésnél, az ültetendő fajok megválasztásánál ilyen irányú megfigyeléseit. *Illés Nándor* másfél évvel hamarabb ír a talajborító növényzet jelentőségéről, de írásában ő is Kiss Ferenc tapasztalataira hivatkozik. Ebben a tanulmányban Kiss Ferenc saját újítását is közli, az ültető láncot, amellyel könnyen, gyorsan és jól lehet végezni az ültető gödrök kijelölését.

A futóhomok terjedésének meggátlására 540 kat. hold véderdőt létesít 1893-ban. Felismeri a hazai nyárok jelentőségét. *A fehér nyárfa, s annak jelentősége a homoki erdősítéseknel* c. munkájában a fehérnyárfa részletes leírását adja és felhívja a figyelmet az alföldi homokon tapasztalható előnyeire (E. L. 33. évf. 1—12. 1894).

A nagyfokú mesterséges erdősítések ellátására 1895-ben több holdnyi csemeteket létesít. Abban az időben ez úttörő vállalkozás volt, annyira, hogy mikor Bedő Albert, az országos híru szakember pártfogoltját meglátogatta, a csemetekertben járva egy csomoros nyárcemetét kihúzott a földből és a zsebkönyvében lenyomatva magával vitte azzal a megjegyzéssel, hogy ilyet most lát életében először.

Még ebben az évben egy tanácsi jegyzőkönyv említi, hogy az egyre szakszerűbben kezelt erdők egyre több faanyagot biztosítanak a városnak.

Megfigyeléseit és azok közlését nem mulasztja el; újabb tanulmányai jelennek meg az *Erdészeti Lapokban* (*Újabb észleletek az akácfa pajzstetűjéről*, E. L. 34. évf. 141—148. 1895). Ír az ölmosesőről és a nyúlkárokról (34. évf. 588—594. 1895), majd a rovarintásokkal kapcsolatos megfigyeléseit közli (34. évf. 1025—1030. oldalakon).

Részletes leírásokat közöl az *Agrotis vestigialis* Hfn., az *Aspidiatus Vaccinii* Boche, továbbá a *Mytilaspis linearis* Geoffr. megjelenéséről és károsításáról. Ezek a megfigyelések ugyancsak az Erdészeti Lapok hasábjain látnak napvilágot (35. évf. 525—529. 1896; 35. évf. 883—884. 1896; 36. évf. 270—281. 1897).

Az 1897-ben házasságot köt *Ströbl Margittal*, akinek édesanyja — *Vedres Klementina* — a neves városi mérnöknék, Szeged nagy fiának, *Vedres Istvánnak* unokája.

Rövidesen újabb tanulmányok és közlések kerülnek ki tolla alól. Néhány gombabetegségről (E. L. 37. évf. 747—752. 1898), majd újra ír az akác pajzstetű gombájáról (E. L. 37. évf. 1170—1174. 1898).

Munkája a termőhelyi viszonyok megfigyelésére is kiterjed: *A fák levélzetének figyelembevétele a termőhelyi viszonyok becslésénél* c. cikkében leszögezi, hogy minél jobb a talaj, annál később kezdenek a fák levelei sárgulni, majd lehullani (E. L. 38. évf. 143—144. 1899).

Ír a természetes erdőtelepítésről a *Fenyves madarak, mint erdősítők* c. cikkében (E. L. 38. évf. 146—147. 1899). *Zeuzera pyrináról* közöl adatokat a 38. évfolyamban (281—282). Figyelme kiterjed a fehér nyárfa csemetéinek nevelésére is (E. L. 38. évf. 455—463. 1899).

A századforduló előtti évben, 1899. szeptember 2—3-án országos gazdasági kiállítás volt Szegeden, ahol az összegyűlt előkelőségek és szakemberek előtt a *szegedi homoki erdőterületek beerdősítéséről tartott előadást*. Előadását számos példával és képpel illusztrálta, s azokat a párizsi világkiállításra is elküldte.

Kiss Ferenc figyelmé egyre inkább a nagyarányú mesterséges erdőtelepítések felé fordul, keresi, kutatja az esetleges sikertelenség okait. Segítségül hívja magát a természetet eredményes munkája érdekében.

Az 1900 és az 1901-es esztendőik igen termékeny évei. Több tanulmánya jelenik meg ez alatt az év alatt. Ír az akác pajzstetű gombájáról (Patria, Bp. 1900), majd az *Etiella Zinckenella* károsításáról. Eddigi munkássága összefoglalásaként leírja a Szeged város vidékén található erdőket (Patria, Bp. 1900). Ír a fekete- (csomoros) nyárfáról (M. E. 1. évf. 2—4. 22—23. 1901), majd ismételtlen megemlékezik a nyúlkárokról, majd méltatja a kőrislevelű juhar alföldi szerepét (M. E. 1. évf. 65. 1901). Cikkében jelenik meg a fajfenntartó tulajdonságról (M. E. 1. évf. 84—85. 1901). Az 1908. évben lát napvilágot az akác újabb ellenségéről írt tanulmánya (E. L. 47. évf. 424—428), majd ugyancsak ebben az évben újabb észleleteket közöl az akác pajzstetűről (E. L. 47. évf. 531—535).

A nagy Vedres István után ő is lelkes híve a homoki gyümölcsstermesztésnek. Alsótanyán a város részére 12 holdas gyümölcsfa iskolát létesít, honnan százszázszámra kerül ki a sok nemes gyümölcsfa a tanyák udvarára és a szőlőkbe. Eléri, hogy

olcsón, önköltségi áron adják a környékbelieknek, így mindenki hozzájuthat. Megfigyeléseit a gyümölcsstermesztéssel kapcsolatban az E. L. 1910-i számában írja le (515—522). Még ugyanebben az évben megjelenik az *Akácscemete-termelés ritkítással* c. cikke (E. L. 49. évf. 587—590). Minden érdekli, ami az erdővel kapcsolatos, megfigyeli a talajt és az E. L. 50. évf. 71—80. oldalán a laza talajú erdőkről is ír.

Életének egyik legfontosabb állomásához 1913-ban jut el. Az 1892-ben már jelzett talajjellemző növényekről nagy és részletes összefoglalást közöl, sőt, ha nem is írja le a modernebb megfogalmazásban, de a talajjelző szövetkezetekről is ír. „Vannak növények, melyek többed magukkal képeznek államányt. Az államánynak pedig bár jellegzetes, de kisebb mennyiségben előforduló altagjai is vannak. Ezek a tagok az államány által nyújtott útbaigazítást mintegy támogatják.”

Több mint 50 jellegzetes növényt sorol fel és tárgyal részletesen. Ír a különböző termőhelyi osztályokon tenyésztendő fánemekről. Ő az első, aki felhívja a figyelmet, hogy az akác termesztése nem minden termőhelyen indokolt. Javasolja a fekete-fenyő szélesebb körben való telepítését, mert az a talaj meliorációját fogja előidézni.

Részletesen ír a csemetenevelésről és az erdősítéseknél alkalmazandó eljárásról. Tanulmányát, mely az E. L. hasábjain 1913-ban jelent meg (296—318) a reá annyira jellemző módon a következő mondattal zárja: „A felsőbb hatóságnak tudásom egész erejével, szaktársaimnak pedig szívemnek a homoki erdők iránt táplált meleg szeretetével ajánlom az elmondottaknak megtestesítését.”

Még ebben az évben a Földművelésügyi Minisztérium a Nyírségbe küldi egy bizottság tagjaként, az ottani homokvidék tanulmányozására. Erről is beszámol az Erdészeti Lapokban. A beszámoló végén megállapítja, hogy az akác mellett az őshonos fafajnak, a tölgynek nagyobb mértékű fenntartása kívánatos lenne.

Két időjárással kapcsolatos cikket ír (E. L. 940—942. 1913 és 1024—1026. 1913), majd az árvízkárokról, annak okairól emlékezik meg a Maros árterében (E. L. 1082—1084. 1913).

Az első világháború kitörése évében újra leírja az időjárással kapcsolatos megfigyeléseit (E. L. 722—725. 1914).

A következő évben a Szeged környéki homok fás növényzetéről jelenik meg cikke. Érdekes az a megállapítása, hogy a Szegedvidéki területeken hiányzanak a természetes úton megtelepült cserjék. Leszögezi továbbá, hogy a homokvidék ősfája a *fehértógyár* (E. L. 535—539).

Időközben ismeretséget, majd meleg barátságot köt Móra Ferencsel. Meghívására Móra több ízben meglátogatja Alsótanyán. A szép környezet ihletőleg hat az íróra, aki több tárcát, novellát, sőt könyvet — *Georgikon* — ír meg a kirándulások hatására.

A *Szegedi Napló* 1918. augusztus 27-i, keddi számában Móra maga emlékezik meg egy vasárnapi matinéről, melyet Alsótanyán rendeztek.

„E sorok aszfalthoz kötött szerény rovogatója tágra meredt tekintettel vonult vasárnap reggel végig az alsótanyai műúton, a világ egyik legragyogóbb vidékén.”
... „Kiss Ferenc tartott szabad előadást kedvenc témájáról, az erdőről és az erdősiséről. A legszakszerűbb részekbe is költői lendületet tudott bevinni és reszketett a szava a gyönyörűségtől, mikor kimondta a szót: erdő.”

Néhány nappal később a *Szegedi Napló* szeptember 1-i számában Móra *Másvilági nézelődések* címen is tárcát írt.

„Úgy volt, hogyha szeretem az életemet, akkor muszály kiszöknöm belőle.

— *Vizlek magammal Alsótanyára druzsám — mondta Kiss Ferenc. Van ott 8000 hold erdő, azokban olyan vadember lehetsz amilyen akarsz.*”

Móra több ízben megfordult Kiss Ferencnél Alsótanyán, s végeredményben az ő közreműködésével lett néhány érdekes és szép novellával, tárcával, sőt könyvvel gazdagabb a magyar irodalom.

Kiss Ferencnek is igen alapos és mindenre kiterjedő tanulmánya jelenik meg az E. L. 1920-as évfolyamában (275—294) az *Alföldfásítás kérdéséhez* címmel.

Az 1922. évben két rövid cikke jelzi, hogy megfigyelés-sorozata nem szakad meg, ír a csemeteamyalókról (E. L. 61. évf. 63—67. 1922), és a rovarkárosításról (E. L. 61. évf. 205. 1922).

Közel 40 évi szorgalmas és kitartó munka után 1925-ben a nagy gazdasági válság idején, amikor sok embert elbocsátanak, a munkanélküliek száma nagymértékben megnő, őt is nyugdíjazzák. A nyugdíj azonban egváltalan nem jelentette azt, hogy Kiss Ferenc valóban visszavonul a munkától. Fáradhatatlanul dolgozik tovább. Alsótanyai szállásán tartózkodik és ott írja le értékes tapasztalatait. Hazánkban elsőnek figyel fel arra, hogy a *szürkenyár* voltképpen külön faj. *Jávorka* figyelmét erre fel is hívja, s így kerül be a Jávorka határozókba külön fajként a szürkenyár is.

Elsőnek veti fel a zöldövezet fontosságának kérdését. Ő újítja fel a Szegedet körülvevő ún. Makkos erdőt. Ezt a munkát már mint nyugdíjas végzi el.

A *Szegedi Napló* 1925. július 12-i, vasárnapi száma jelzi, hogy tovább tevékenykedik. Cikket ír a Kálvária kápolna előtti tér gyomnövényeiről, felhívja a figyelmet az úti somkóró káros voltára.

Elsőként hívja fel a figyelmet a feketefenyővel való erdősítésre, erre részletebben, tapasztalatainak közreadásával *A feketefenyő ültetéséről* c. cikkében ír (E. L. 66. évf. 244—254), majd *A fák életkora homokon és egyéb jelenségek* c. cikke jelenik meg (499—504). *Tölgymakk kelési próbákról* az E. L. 67. évf.-ban ír (111—115).

Az akác másodvirágzásáról 1929-ben közöl cikket. Ez az írása a *Botanikai Közlemények* 1929. évi XXVI. kötetében az első füzet 10. lapján lelhető meg.

A *Föld és az Ember* c. folyóirat 1930. évi 2. számában megjelenik *A Duna—Tisza közti vadvizek és gazdasági jelentőségük* c. értekezése. (L. füzet, 12.) Ez az értekezés igen érdekes. Történelmi okmányok, továbbá 45 évi saját tapasztalat alapján 1484-ig visszamenőleg megállapítja, hogy a talajvíz apály és dagály szabályszerű időleges fellépésének 7—7 éves ciklusai vannak. Adatokkal bizonyítja, hogy a dagály-ciklusba beleesnek az összes árvízes esztendők, az apályos 7 esztendő, periódusokba pedig a szárazságok, a már híressé vált eszályos esztendők. Ennek a ténynek az ismerete az Alföldfásításnál nagy jelentőségű segítség. Dagályos esztendőben biztos sikerrel lehet erdősíteni.

Az Alföldfásítás kérdése végre gyakorlatilag is napirendre kerül 1928-ban. A Kaán Károly által keresztülvitt törvénynek akarnak mindenáron végre érvényt szerezni az erdészek. Az Országos Erdészeti Egyesület elhatározza, hogy alföldfásítási vitaelőadást, vitaelőadás-sorozatot indít. Mint az 1931. évf. márciusi Erdészeti Lapok Krónika rovata bejenti: „A téma minden lapszámunkban felszínre fog kerülni, addig, míg ezen a téren kézzelfogható eredményt nem érünk el.”

A vitaindító anyag Kiss Ferenc: *Az Alföldfásítás gyakorlati kérdéséhez* c. cikke volt. Ez a cikk a 210—243. oldalakon az Erdészeti Lapokban jelent meg. Kiss Ferenc ebben a tanulmányában először az Alföldfásítás történelmi áttekintését adja. Innen tudjuk meg, hogy 1776-ban mindössze 3 kat. holdnyi erdő került el Szeged határában. Továbbiakban foglalkozik a homokterületek minőségével és megállapítja, hogy a legrosszabb minőségű homoktalajok éppen a Duna—Tisza közén fordulnak elő. Ebben a tanulmányában fellép az akác korlátlan telepítése ellen és javasolja a fekete- és erdeifenyővel való erdősítést a leggyengébb buckás homokterületeken. Részletesen leírja a csemetenevelés módjait, a csemeték méreti és minőségi kívánalmait. Megemlékezik a nitrogénkötő baktériumok rendkívül fontos szerepéről, kiemeli a tápanyagfelvevő és vízfelvevő gyökerek méreteinek fontosságát a sívó homokterületek erdősítésénél. Foglalkozik a nyésés problémájával is.

Mindezekből kitűnik, hogy a gyakorlati Alföldfásítás alapjait ő teremtette meg. Az ő tapasztalataira hivatkozik *Illés Nándor*, majd az ő nyomdokain indul el *Ijjász Ervin*, *dr. Magyar Pál* és együttes munkájuk teszük lehetővé, hogy *Babos Imre* eljusson az alföldi táji erdőművelés mai korszerű alapjainak lerakásához.

Az 1933-as évfolyamban *Alföldi erdőtelepítési szaktanács* c. cikk jelenik meg tollából (E. L. 72. évf. 489—490). A következő esztendőben a kalló cserebogár károsításról emlékezik meg (E. L. 1934).

Kiss Ferenc működésének 50 éves jubileumát ünneplik Szegeden 1935. január 12-én. A szegedi mezőgazdasági egyesület ez alkalomból örökös díszelnökévé választja meg a 75 éves tudóst. Február 10-én előadást tart az *Alföld talajvizeinek időközi apályáról és dagályáról*.

A következő esztendőben az almamoly életét és károsítását ismerteti (E. L. IV. füzet, 1936).

Hosszú évtizedeken át a köz hasznára fordította tudományos és gyakorlati munkája elismeréseképpen a *Szegedi Tudományegyetem* 1939. augusztus 24-én elhatározza, hogy *díszdoktorrá avatja*. Az avatás ünnepélyes külsőségek között november 25-én meg is történik.

Egyik legnagyobb munkája az Erdészeti Lapok 1939. évi III., V., VI., VII. és VIII. füzetében lát napvilágot. Később különlenyomatként is megjelenik. A tanulmány *Szeged erdészete* cím alatt jelenik meg és mintegy összefoglalása a szegedi erdők történetének. Ez a mű tartalmazza voltaképpen 50 éves működésének minden lényeges mozzanatát. Ebben a tanulmányában is leglényegesebb a talajborító ősnövényzetről írt mondanivalója, amiről saját maga így emlékezik meg: „*En már 1891-ben gyakorlatilag is alkalmaztam a növényekből levonható következtetéseket. Ezt a módszert addig fejlesztettem, hogy 1913-ban a nyilvánosság elé léphettem. A további*

megfigyelésekből leszűrt újabb eljárásokat az Erdészeti Kísérletek 1926. évfolyamában Talajélet az Alföldön és a talajnak javítása c. tanulmányomban közöltem.

Lényeges, amit a nyesésből nyerhető rözse jelentőségéről ír. Ez egyben közgazdasági vonatkozású is. Elmondja, hogy a rözse a legszegényebb osztály tüzelője. A szalma- és trágyatüzelés már eddig is mérhetetlen károkat okozott.

Ezután még két tanulmánya jelenik meg. Az egyik 1939-ben *A Duna—Tiszaközi homoki erdők használatának tartamosságáról* (E. L. I. füzet 81. lap), a másik 1944-ben, amikor szintén különnyomatként jelenik meg a *Harc az elemi csapásokkal a Duna—Tisza közti homokterületeken* című tanulmánya (E. L. II. és III. füzet, 1944).

Ezután már nem alkot újat, de fáradhatatlanul kijár az erdőbe. Minden alkalommal magával viszi a növényhatározót és minden eléje kerülő növényt meghatároz, minden jelenséget megfigyel és feljegyez.

1946 őszén szigorlati tervezőfeladatként a szegedvidéki futóhomok erdőművelése témát kaptam. Bátorságot véve magamnak felkerestem az akkor 86 éves Kiss Ferencet, hogy feladatomból elvégzéséhez tanácsot kérjek tőle. Ásotthalmi nádtetős tanyájában fogadott, a hajlott hátú, már gyengülő szemű aggastyán. Szokásához híven édes öcsémnek nevezett, majd így folytatta:

„Gyere, mutatok neked két Quercus piramidalist, melyeket 56 évvel ezelőtt saját kezűleg raktam bele a földre.” Kézenfogva vezetett a kert hátsó felébe, két impozáns alakú és jellegzetes külsejű egymás mellett álló fához. A fák alatt 4 pokróc volt kiterítve, amelyekre időnként le-lepottyant egy-egy érett makk. Megindultan figyeltem, hogy az idős ember hogyan ereszkedik a térdére és gyengülő szemével tapogatózva hogyan szedi össze a kiterített pokrócokra hullott makkokat. Aztán megmutatta a naplót, melyet naponta pontosan vezetett a lehullott makkok számáról.

„Tudod édes öcsém, nem akarom az időt kihasználatlanul hagyni, ezt még el tudom végezni, s talán adataimat majd ti fiatalok egyszer felhasználhatjátok.”

Akkori beszélgetésünkkor felemlítette, hogy tudományos vizsgálatokat kellene folytatni sok vonatkozásban, mert még mindig „túl keveset tudunk“.

Már nem érhetette meg, hogy az általa hiányolt Erdészeti Tudományos Kutató Intézet munkáját és virágzó működését láthassa.

Kiss Ferenc életművét, munkásságát életrekeltve meg kell állapítani, hogy a közért élt és dolgozott. Az alacsony paraszti sorból törhetetlen akaraterővel küzdött fel magát a szakma legjobbjai közé. Mindig haladószellemű volt; tudta, hogy az erdők létesítése és nevelése terén csak akkor lehet maradandót alkotni, ha az erdők ügye központi kézen van. Ezért hagyja ott a nagyváradi uradalmi erdők szolgálatát és váltja fel az akkor még kisebb darab kenyerért jelentő állami szolgálattal.

Életének, működésének idejére esik a kapitalizmus teljes kibontakozásának korszaka hazánkban. Mindenütt megindul az erdők hihetetlen mértékű letarolása, pusztítása. Tevékenysége szinte kiáltóan emelkedik ki ebből a szörnyűséges pusztítási folyamatból. Épít, ültet, négyzetméterenként hódítja vissza a homoktól az elrabolt területeket. Fáradhatatlan működésének eredményei adják meg a döntő lökést Kaán Károlynak, hogy központi kézbe vegye az Alföld fásításának kérdését és kiadja a jelszót: Erdőt az Alföldre! Kiss Ferenc példája bizonyítja: lehet az Alföldön erdőt létesíteni!

Kiss Ferenc maga így emlékezik meg Kaán Károlyról az 1939-ben írt *Szeged erdészete* c. munkájában: „Kaán Károly barátom tényleges szolgálatomban állt is és nyugdíjazásom után is sokszor tisztelt meg látogatásával a tanyán és az erdők megsemmisítésével. Ünnepek voltak ezek nem csak nekem de családomnak is. De nem csak a barátság hozott össze bennünket, hanem az erdők létének biztosítása és egyéb alföldi problémák megvitatása. Esmünkicserélése nem csak termékenyítőleg hatott, hanem akárhány dolog helyes megítélésénél a biztonság tudatát is megerősítette.“

Ezeknek az eszmecseréknek gyümölcsöző eredményei születnek, a magyar erdők e két géniusza kölcsönösen sokat nyer e barátsággal; Kiss Ferenc ösztönzést kap további kutatásra, munkára, Kaán pedig erőt merít nagy harcához, megszületik az 1923-as XIX. törvénycikk, majd Kaán megírja az *Alföldi kérdések* c. hatalmas munkáját.

Kiss Ferenc neveltetésénél, korszelleménél fogva sok más magyar tehetséggel együtt nem jutott el a munkásszátszéli történelmi szerepének megértéséig és a szocializálás gondolatának gyakorlati végrehajtásáig, mégis egész munkájával, életével bizonyította be, hogy a közért, a népért dolgozik.

Szociális gondolkodásmódjára jellemző, hogy mikor az első világháború után a megszálló francia csapatok szabadkezet biztosítottak számára a gazdálkodást illetően, saját szava szerint a következőket tette (s ezt 1939-ben írta le, a Horthy-korszak idejében, amikor nem volt tanácsos ilyesmit emlegetni): „Első teendőm az

volt, hogy a városban levő sok munkanélküli szocialistának az erdőben munkát adjak. Október 14-én 40 szocialista munkást állítottam be az ásványvíz terület kihasználásához. Midőn azt befejezték, az előző évben szálljának meghagyott akácok hasábjának való feldolgozásával bízom meg őket. Ugyanis tűzifára sokkal nagyobb szükség volt, mint szerfára.“ (Szeged erdőszete, 1939.)

Csak akkor tudjuk megérteni Kiss Ferenc működésének teljes nagyságát, ha megfigyeljük a statisztikai adatokat és összehasonlítjuk a szegedi erdők fafajösszetételét működésének kezdetén és végén. Az üzemterv alapján kat. holdanként ez a következő:

Év	Akác	Nyár	Tölgy, kőris	Feketefenyő	Tisztás	Összesen
1887	422,7	3244,4	12,5	—	2714,8	6394,4
1925	4381,5	605,6	107,2	876,5	487,2	6458,0

Az akác területe tízszeresére nőtt, a legsilányabb homokon pedig mintegy 900 hold feketefenyőt telepített. Működésének hatására az erdők összterülete később 7247 holdra emelkedett. Egész életét áthatotta az a mérhetetlen és kiapadhatatlan hivatászeretet, mellyel a ma erdőszetének példát mutatott.

Kiss Ferencet, az embert Móra Ferencet jellemzi a legjobban és a leghűbben. A Kiss Ferencről szóló megemlékezés nem lenne teljes, ha Móra Ferenc róla szóló beszámolóját nem közölnénk. Ez a Móra írás 1918. szeptember 20-án jelent meg a Szegedi Napló hasábjain.

„... Kiss Ferenc ..., akiről a fejezet szól. Azám, csakhogy én azt fogadtam, mikor nagy könnyelműen belefogtam ebbe a tárcasorozatba, hogy ennek a fák, füvek és mindenféle tücskök bogarak lesznek a hősei, az emberek pedig irgalmatlanul kizáratnak belőle. Nem érdemlik meg, hogy bejussanak ebbe a társaságba.

Amit fogadtam, állom is. Kiss Ferenc az én szememben nem e világból való ember. Ő benne a fák lelke él, amelyeknek ura, királya. Ő ha minden király úgy szeretné az alattvalóit mint ő, de soha nem volna háború a világon!

A szilfa neki adta keménységét, a nyárfa a lágyságát, méltósága a tölgyé, derült nyugalma a juharé, szelíd magyar bánata az akácé. Az egész ember termő élete olyan, mint az almafé a napsütötte tisztáson. A különbség csak az, hogy neki nincs semmi-féle ellensége.”

Ezután arról ír, hogy még a rovarok is tisztelik, biztos benne, hogy a szúk is megbánták károsításukat. Magukba szálltak az „ypsék”.

„Es az a csudálatos, hogy nemcsak a bogarak vannak így Kiss Ferkóval, hanem az emberek is. A jószágoknak olyan atmoszférája árad belőle, hogy az ember maga is jobbnak érzi magát, ha vele van.

Esténként mindig hazakisér a tanyáról a szállásomra. Csak úgy pajzánosan, még csak botot se vett a kezébe a pusztai ijesztően vak és sötét éjszakájában.

— Te bátyám — mondtam neki nyugtalankodva, ahogy sikeült valahogy megtalálni a kezét búcsúszorításra a sötétben, — hogy mersz így járni ilyenkor ebben a vadonban?

— Nézd, druzsám, sose féltem az életben senkitől, mert soha senkihez igaztalan nem voltam!

Szinte világitott az arca a sötétben, mikor ezt mondta. ... ez a szürkefejű ember ... azzal játszottá végig az életét, hogy erdőket ültetett a homokba és arca verejtékével kertet csinált a sívó kopárból. Milyen nagy költő az az ember, aki ilyen szépet tud álmodni és milyen boldog lehet a költő, akit túlélnek az álmai.“

Igen, Kiss Ferencet túléltek megvalósult álmai, több ezer hold erdőt hagyott ránk örökül, de ezen túlmenően visszahagyta ránk az erdők megbecsülését, szeretetét.

Befejezésül szabad legyen idézni 1939. szeptember 25-én, a Szegedi Tudományegyetemen történt díszdoktori beiktatásán mondott beszédéből. Ő, aki a mépből származott és erről sohasem feledkezett meg, a következőket mondta:

„Az erdőszembernek skatudásával bele kell nyúlnia az erdő életébe. Ezen feladat minden áron való megoldása, időt és fáradságot nem kímélve volt egész életem munkájának gerince. Ennél a munkánál sok szegény ember volt segítőtársam. Így ismertem meg a közös munka verejtéke között Szeged tanyai népének józan gondolkodását, szívét, jó tulajdonságait, a boldogulását korlátozó hiányosságokat; de megismertek ők is, és rajtam keresztül megszerették a fát és ennek köszönhető a szegedi, példát adó tanyai fásítás. Ezt én munkám és tevékenységem egyik legfőbb jutalmának látom.”

Szegeden, munkájának, küzdelmeinek és sikereinek harcterén 1952. június 13-án halt meg a fáradhatatlan ember.

A szegedi erdők atyja sokat dolgozott, mi utódok tudjuk csak igazán, hogy nem hiába. Egy olyan hősi korszak hajnalának adott egész élete munkájával alapot, amely *ma már a szocializmus építésében, az országfásítás hatalmas munkájával jutott el a kiteljesedéshez*. Már nem érhette meg, hogy az erdőgazdaságok, állami gazdaságok, termelőszövetkezetek és az ifjúsági szervezetek közös egybehangolt munkája nyomán lássa az újonnan telepített erdők 100 meg 100 hektárjait, a kialakuló szélvédő pástákat és zöldövezeteket foltjait és sávjait. Munkájának eredménye azonban benne él ezekben az új erdőkben is. A fiataloknak tovább kell folytatni megkezdett harcát. Ez a drága föld pedig ontja továbbra is kimeríthetetlenül a Vedres Istvánok, Móra Ferencek, Kiss Ferencek végeláthatatlan sorát a közösségnek, a népnek, az emberiségnek...

Felhasznált források: 1. Erdészeti Lapok 1890—1944 évfolyamai. — 2. Kerkápoly Géza: A Szeged-környéki homokfásítás története és tanulmányai. Erdő 1945. XII. — 3. Móra Ferenc: Georgikon. — 4. Soproni Állami Levéltár: Selmecbányai Főiskolai Anyakönyvek. — 5. A soproni Berzsenyi gimnázium anyakönyvei. — 6. Szegedi Állami Levéltár: Városi Tanács jegyzőkönyvei 1885—1925. Szegedi Napló évfolyamai. — 7. Szeged Erdészete 1927. — 8. Vén Pálné — szül. Kiss Margit, Kiss Ferenc egyetlen leányának szóbeli felvilágosításai.

A KGST Mezőgazdasági Állandó Bizottsága 6. ülésének hivatalos közleménye

A KGST Mezőgazdasági Ökonómiai és Tudományos-Műszaki Együttműködés Állandó Bizottságának soronkövetkező, hatodik ülését 1959. dec. 17-től 20-ig Szófiában, a Bolgár Népköztársaságban tartották.

A bizottság ülésén részt vettek az Albán Népköztársaság, a Bolgár Népköztársaság, a Csehszlovák Köztársaság, a Magyar Népköztársaság, a Német Demokratikus Köztársaság, a Lengyel Népköztársaság, a Román Népköztársaság és a Szovjetunió képviselői. A bizottság munkájában megfigyelőként részt vettek a Kínai Népköztársaság és a Mongol Népköztársaság képviselői.

A bizottság a KGST XII. ülészakán hozott határozatokból eredő több fontos intézkedést tárgyalt meg a mezőgazdasági feladatok teljesítésére vonatkozóan. Különös gonddal tárgyalták meg azt a kérdést, amely a KGST tagállamai egyes mezőgazdasági ágainak specializálási lehetőségével foglalkozik.

A bizottság megtárgyalta a munkacsoportok működésének és a KGST-tagállamok 1959-ben megtartott szakértői értekezleteinek eredményeit és elfogadta az ezekre vonatkozó megfelelő javaslatokat. A bizottság javaslatokat fogadott el az 1959-ben végzett nemzetközi gépkísérletek eredményeiről, a mezőgazdaság egyéb gépesítési és villamosítási kérdéseire, az egyes mezőgazdasági növények fajtatiszta vetőmagjának és szaporítóanyagának termelési specializálására; állategészségügyi kérdésekre és a KGST-tagállamok mezőgazdasága fejlesztésének néhány egyéb kérdésére vonatkozóan.

A bizottság ülésén javaslatokat fogadtak el az erdőfelújítási munkák megszervezéséről, az erdők hozamának növeléséről és a kártevők és betegségek elleni erdővédelemről is.

Az állandó bizottság megtárgyalta a munkája hatékonyságának további fokozására irányuló intézkedéseket a KGST tagállamai között a mezőgazdaság területén kifejtendő gazdasági és tudományos-műszaki együttműködés kérdéseit illetően.

Megvizsgálták a „Nemzetközi Mezőgazdasági Szemle” szerkesztőbizottsági munkája további javításának kérdéseit és jóváhagyták a bizottság 1960. évi munkatervét.

A Mezőgazdasági Állandó Bizottság 6. ülése a KGST-ben résztvevő országok testvéri együttműködésének és kölcsönös segítségének szellemében zajlott le. Az egyhangúan elfogadott javaslatok a KGST XII. ülészakán hozott határozatok megvalósítására irányulnak. Ezek hozzájárulnak majd a KGST-tagállamok között a mezőgazdaság területén kifejtendő gazdasági és tudományos-műszaki együttműködés további ki szélesítéséhez és elmélyítéséhez.